

УДК 74.584 (4 Укр) 738. 11

Л. Петриченко,
кандидат педагогічних наук.
перший проректор Комунального
закладу «Харківська гуманітарно–
педагогічна академія» Харківської
обласної ради

АНАЛІЗ ЕТАПІВ ФОРМУВАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ЗАДЛЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ

Анотація. Якість освіти знаходиться у центрі побудови сфери вищої європейської освіти. Гарантія якості здійснюється на інституційному, національному та європейському рівнях. Для цього необхідна розробка взаємних критеріїв і технологій визначення гарантії якості.

Запропонована модель управління якістю освіти у ВНЗ є невід'ємною частиною освітнього процесу, де кожен її компонент важливий і не може бути ні виключений, ні замінений іншим. Окрім того, при використанні одного компонента обов'язково передбачається вплив на всі інші.

Ключові слова: модель управління якістю освіти, якість освіти, педагогічний навчальний заклад, контроль якості

Л. Петриченко

АНАЛИЗ ЭТАПОВ ФОРМИРУЮЩЕГО ЭКСПЕРИМЕНТА ДЛЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. Качество образования находится в центре построения сферы высшего европейского образования. Гарантия качества осуществляется на институциональном, национальном и европейском уровнях. Для этого необходима разработка взаимных критериев и технологий определения гарантии качества.

В процессе реализации модели важно найти место каждому компоненту, поскольку целостное функционирование предлагаемой модели является результатом взаимодействия всех ее компонентов, являющихся характерным для универсальной закономерной связи.

Ключевые слова: *модель управления качеством образования, качество образования, педагогическое учебное заведение, контроль качества*

L. Petrychenko

**ANALYSIS OF THE STAGES OF FORMING EXPERIMENT
PERFORMANCE MANAGEMENT FOR QUALITY EDUCATION**

Annotation. *This requires the development of mutual determination criteria and quality assurance technologies. The quality of education is at the heart of European construction sector of higher education. Quality assurance is carried out at the institutional, national and European levels.*

While the model is important to find a place each component as an integral functioning of the proposed model is the result of the interaction of all components that are characteristic for universal regular connection.

Key words: *model of quality management, quality of education, educational establishment, control of quality.*

Постановка проблеми. Приєднання України у 2005 році до Болонського процесу „змінило” курс реформування галузі вищої освіти в новому напрямку – інтеграції української системи вищої освіти до загальноєвропейської, яка сама перебувала і перебуває в стадії реформування на проголошених у відповідних конвенціях принципах.

Управління якістю підготовки фахівців вищої кваліфікації ґрунтується на контролі за дотриманням державних вимог до рівня навчання і забезпечується зовнішніми (по відношенню до вищого навчального закладу) процедурами ліцензування освітньо-професійних програм, атестації та

акредитації вищих навчальних закладів¹.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених цій проблемі свідчить про те, що окремі аспекти проблеми управління якістю освіти у розвитку вищої школи, знаходяться в процесі інтенсивних реформувань. Вища школа являє собою одночасно і суб'єкт, і об'єкт змін, які відбуваються. Збереження та можливість зміцнення суб'єктності вищої освіти виступає в якості базового концептуального принципу не тільки реформ національних систем освіти, а й широкомасштабних процесів інтеграції, що поширюються в регіонах Європи, про що і свідчать документи, що характеризують мету та завдання європейських реформ освіти на сучасному рівні: в результаті їх запровадження повинна зростати суб'єктна (тобто дійсно самостійна, активна) роль вищої освіти в цілому, роль кожного вищого навчального закладу, викладачів і студентів як активних, відповідальних і безпосередніх учасників процесу змін.

Поетапне входження України до світового простору, інноваційні та модернізаційні процеси в освіті виявили наявність істотних суперечностей між потребами часу та реальним станом управління якістю освітнього процесу у навчальних закладах. Я. Яхнін зазначає, що сфера управління освітою, зокрема якістю освіти у ВНЗ, стала предметом наукового дослідження порівняно недавно. Над проблемою підвищення якості освітнього процесу працюють вітчизняні і зарубіжні науковці В. Алфімов, Г. Артюх, Т. Боголюб, Л. Даниленко, Г. Дмитренко, Л. Карамушка, В. Крижко, Н. Коломинський, В. Луговий, Є. Павлютенков. Проте на сьогодні ця проблема потребує подальшого аналізу, особливо коли йдеться про управління якістю освіти у ВНЗ.²

¹ Панасюк В. П. Педагогічна система внутрішкільного управління якістю освітнього процесу / В. П. Панасюк. – К.: Накова думка, 2008. – С. 55.

² Даньленко Л. Менеджмент інновацій в освіті / Л. І. Даніленко – К.: Шкільний світ, 2007. – 120 с.
Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту / Л. М. Карамушка — К.: Либідь, 2004. — С. 228-246

Луговий В. І. Управління освітою: Навч. посіб. для слухачів, аспірантів, докторантів спеціальності

Мета статті – проаналізувати етапи формувального експерименту задля ефективності управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури, нормативних документів, проведене нами дослідження дозволяє констатувати, що в сучасній вищій освіті позначився ряд об'єктивних протиріч.

Виявлені протиріччя свідчать про те, що сьогодні система управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі потребує здійснення перетворень, приведення її у відповідність з міжнародними стандартами якості вищої освіти. Що також обумовлює необхідність розробки ефективної моделі управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі.

Ми розглядаємо таку модель, як функціонування цілісної системи, в якій:

- визначені особливості управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі;
- узгоджені державні стандарти з особливостями управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі;
- створено дієвий зв'язок між усіма суб'єктами управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі;
- нові якості набуває науково-методична база управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі³.

Розроблена нами модель управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі, передбачає створення єдиного освітнього простору ВНЗ (що є системоутворюючим фактором розробленої моделі) і представлена сукупністю наступних компонентів: методологічно-

“Державне управління”. – К.: Вид-во УАДУ, 1999. – 342 с

³ Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту / Л. М. Карамушка — К.: Либідь, 2004. — С. 228-246.

цільового (мета, завдання, принципи, функції, наукові підходи до управління якістю освіти у ВНЗ), змістового (включає наступні основні етапи управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі (відповідно до функцій управління): проектування і планування, збір інформації, аналіз інформації, прийняття рішення, організація роботи з прийняття рішення, контроль виконання, аналіз ефективності дій), організаційно-управлінського (суб'єкти і об'єкти управління якістю освітнього процесу, адміністративні і психолого-педагогічні методи і форми управління якістю освіти у ВНЗ), оцінювально-діагностичного (критерії, показники та рівні ефективності управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі, система освітнього моніторингу, методи і методики дослідження ефективності управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі (розроблений нами діагностичний інструментарій)).

Для реалізації розробленої нами моделі, на базі двох вищих педагогічних навчальних закладів, які увійшли до експериментальної групи (Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, комунальний заклад «Харківська гуманітарна педагогічна академія» Харківської обласної ради), нами був створений експериментальний науково-методичний центр (ЕНМЦ). Для забезпечення ефективності діяльності центру до його складу увійшли 5 працівників ВНЗ (робоча група) під нашим загальним керівництвом. Головною метою діяльності ЕНМЦ є управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі.

Розроблену нами модель управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі було реалізовано під час проведення формувального експерименту за наступними блоками (всі блоки були підпорядковані одній меті і відповідно взаємозв'язані і взаємообумовлені).

Попередній – проектування і розробка формувального експерименту, створення єдиного освітнього простору ВНЗ, створення відповідного позитивного мотиваційного фону фахової підготовки у навчальному закладі.

Допоміжній – здійснення навчально-методичного, психолого-

педагогічного супровіду процесу управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі; психолого-педагогічна підтримка роботи викладацького складу, щодо організації процесу формування професійної компетентності майбутніх вчителів у процесі фахової освіти.

Основний – підвищення ефективності управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі; формування професійної компетентності студентів ЕГ, як майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки під час аудиторних і позааудиторних занять (проведення проблемних лекцій, семінарських, практичних занять, спецкурсів, спецпрактикуму, організація самостійної роботи студентів та ін.), науково-дослідної (участь у конференціях, курсові, дипломні роботи) і навчально-професійної роботи (педагогічна практика) та педагогічної підтримки викладацьким складом процесу формування професійної компетентності майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки під нашим загальним керівництвом.

Попередній блок формувального етапу експерименту.

Головне завдання на цьому етапі – створення єдиного освітнього простору ВНЗ.

Для покращення якості результатів освіти, формування професійної компетентності майбутніх вчителів, необхідний перегляд змісту і методики викладання дисциплін, посилення міждисциплінарних зв'язків та практичної орієнтованості фахових дисциплін, підвищення цілеспрямованої роботи кафедр, педагогічної майстерності викладачів та пошук нових альтернативних підходів до організації занять.

З метою створення відповідного позитивного мотиваційного фону (стимулюючого і розвивального) професійної освіти у вищих навчальних закладах нами були розроблені пропозиції, які передбачали удосконалення й підвищення ефективності процесу професійної компетентності майбутніх вчителів за рахунок створення активно функціонуючої системи педагогічної освіти студентів, яка має діяти на всіх етапах професійної підготовки. На

нарадах, які проводились у присутності керівництва вищих навчальних закладів було прийнято рішення щодо впровадження зазначених нижче пропозицій у процес фахової підготовки. У загальному вигляді вони полягали в наступному:

- надавати пріоритетного значення у процесі фахової підготовки формуванню професійної компетентності майбутніх вчителів; при цьому процес навчання студентів – майбутніх вчителів, повинен максимально моделювати їхню подальшу професійну діяльність;

- скоординувати роботу усіх учасників навчально-виховного процесу (професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, адміністрації) на підвищення рівня формування професійної компетентності майбутніх вчителів;

- здійснювати формування професійної компетентності майбутніх вчителів на всіх етапах професійної підготовки;

- визначити принципи організації професійної освіти у навчальному закладі (принцип гуманізму, принцип компетентності, принцип педагогічної творчості, принцип проблемності, принцип реалізму, принцип індивідуалізації навчання, принцип технологічної єдності процесу навчання, принцип колективізму, принцип толерантності і комунікативної спрямованості, принцип соціальної адекватності професійної освіти) і керівництво ними в практичній діяльності;

- концепція формування професійної компетентності майбутніх вчителів у процесі фахової освіти має базуватись на особистісно орієнтованому, компетентностному, акмеологічному, системно-діяльнісному, інтерактивному та інтегративному підходах;

- запровадження компетентностного підходу у навчально-виховний процес ВНЗ, спрямованого на гуманізацію освіти, створення атмосфери творчої співпраці, позитивного мотиваційного фону навчально-виховної діяльності та відповідного соціально-гуманітарного мікросередовища, яке

буде сприяти формуванню професійної компетентності майбутніх викладачів;

- здійснювати процесі фахової підготовки цілеспрямований педагогічний вплив шляхом застосування системи інтерактивних методів, засобів, форм і прийомів навчання, спрямованих на формування професійної компетентності майбутніх вчителів;

- підвищити міждисциплінарні зв'язки та практичну орієнтованість фахових дисциплін, особливо професійно-орієнтованих та посилити зв'язок між теоретичним навчанням і практичною професійною діяльністю (внести відповідні зміни до програм навчальних дисциплін, робочих навчальних програм циклів фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін);

- використовувати у процесі фахової підготовки майбутніх вчителів різні форми: безпосередню навчальну (проблемні лекції, семінарські і практичні заняття з елементами дискусії, рольових та імітаційних ігор, моделювання майбутньої професійної діяльності), науково-дослідну (самостійна робота студентів, проектна діяльність, курсові, дипломні роботи), навчально-професійну (виробнича та педагогічна практика);

- здійснювати постійний моніторинг сформованості професійної компетентності майбутніх вчителів;

- використовувати спецкурс “Шлях до професійної досконалості” у навчально-виховному процесі ВНЗ;

- з метою підвищення ролі професорсько-викладацького складу у формуванні професійної компетентності майбутніх вчителів запровадити проведення просвітницької роботи і навчання викладацького складу інтерактивним методам формування професійної компетентності майбутніх вчителів;

- викладацькому складу у процесі фахової підготовки стимулювати розвиток механізмів самовдосконалення та самовиховання у студентів⁴.

⁴ Луговий В. І. Управління освітою: Навч. посіб. для слухачів, аспірантів, докторантів спеціальності “Державне управління”. – К.: Вид-во УАДУ, 1999. – С. 100 – 103

Усі зазначені заходи було впроваджено у навчально-виховний процес двох педагогічних ВНЗ.

Допоміжній блок формувального етапу експерименту є скрізним оскільки здійснення навчально-методичного, психолого-педагогічного супровіду діяльності ВНЗ щодо підвищення якості освітнього процесу відбувалось протягом усього формувального експерименту. Результати проведеної роботи постійно обговорювалися на сумісних щотижневих нарадах, вносилися відповідні корективи і позитивні напрацювання.

Також, було запроваджено проведення щорічної науково-практичної конференції «Проблема якості освіти у сучасних педагогічних ВНЗ».

З метою підвищення ролі професорсько-викладацького складу у формуванні професійної компетентності майбутніх вчителів нами були проведені додаткові семінарські заняття з викладачами (згідно до розробленого нами тематичному плану), спрямовані на опанування ними таких інтерактивних методів навчання, як: тренінги, програмоване навчання, навчальні групові дискусії, брейнстормінг (мозкова атака), case-study (аналіз конкретних, практичних, проблемних ситуацій), ділові і рольові ігри. Під час занять було надано рекомендації щодо подолання труднощів, пов'язаних з використанням інтерактивних методів навчання, спрямованих на формування професійної компетентності майбутніх викладачів. Заняття проводились нами один раз на тиждень протягом навчального року.

Результати проведеної роботи постійно обговорювалися на сумісних засіданнях, вносилися відповідні корективи і позитивні напрацювання. Усі описані форми роботи (наради, семінари), передбачені відповідними планами роботи і проводились докторантом за місцем роботи.

Крім того, з метою підвищення ролі викладацького складу вищих навчальних закладів у формуванні професійної компетентності майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки нами розроблені і підготовлені до друку методичні рекомендації «Шляхи формування професійної

компетентності майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки».

Основний блок формувального етапу експерименту – підвищення ефективності управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі, яке відбувалося за наступними напрямками:

1. Створення єдиної інформаційної мережі “Якість освіти у ВНЗ”, яка забезпечує всі підрозділи ВНЗ своєчасною і важливою інформацією та надає можливість підтримувати зворотній зв’язок..

2. Психолого-педагогічне супроводження і консультування (в області менеджменту якості освіти) керівництва ВНЗ, викладачів.

3. Покращення якості освіти у ВНЗ шляхом підвищення управлінської компетенції керівництва ВНЗ, запровадження демократичних принципів управління.

4. Розвиток та підвищення професіоналізму викладачів і їх відповідальності і компетентності в області якості освітнього процесу шляхом створення умов для професійного зростання та підвищення кваліфікації викладачів.

5. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки, що було реалізовано під час проведення лекційних, семінарських, практичних занять, спецкурсу, організації самостійної роботи студентів при викладанні навчальних дисциплін, організації науково-дослідної (участь у конференціях, проектна діяльність, курсові, дипломні роботи) і навчально-професійної діяльності (та педагогічна практика).

В межах першого напрямку була створена єдина інформаційна мережа “Якість освіти у педагогічному ВНЗ”, яка забезпечує всі підрозділи ВНЗ своєчасною і важливою інформацією та надає можливість підтримувати зворотній зв’язок. Для створення банку даних вся тематична інформація поділяється на кілька розділів: результати освітнього моніторингу якості освіти у ВНЗ; робота з педагогічними кадрами; стан внутрішнього управління, управління якістю освітнього процесу; матеріально-технічна база

ВНЗ. Завдяки чому, усім підрозділам ВНЗ став доступний оперативний банк управлінської інформації.

Другий напрямок роботи було реалізовано шляхом запровадження постійно діючого семінару «Система управління якістю освіти у педагогічному ВНЗ».

Мета семінару: усвідомлення суб'єктами управління (керівництво ВНЗ, викладачі) важливості підвищення якості вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства; розвиток та підвищення професіоналізму суб'єктів управління і їх відповідальності і компетентності в області якості освітнього процесу.

Семінар складається з п'яти розділів, що включають 34 теми для окремих занять. Загальна тривалість – 102 години (на кожен тему відведено 3 години). Заняття проводилися один раз на тиждень протягом навчального року.

Семінар сприяв формуванню та розширенню компетентності керівництва ВНЗ, викладачів щодо проблематики впровадження та успішного функціонування системи управління якістю освіти у ВНЗ.

Програма семінару передбачала не лише надання слухачам загальнотеоретичних знань з проблем впровадження системи управління якістю освіти в діяльність ВНЗ, але й практичних навичок з зазначеної проблематики, які набуваються ними через інтерактивні форми (тренінги, практичні заняття) і методи навчання (рольові ігри, метод конкретних ситуацій, мозковий штурм, метод інциденту, дискусія, тренінгові вправи та ін.).

Необхідно зазначити, що після проведення занять актуальні проблеми, позитивні напрацювання та ін. обговорювались щомісяця на спільних нарадах (протягом усього періоду формувального експерименту).

Третій напрямок роботи було реалізовано під час проведення розробленого нами тренінгу для керівництва педагогічного ВНЗ (проректори, декани, директори інститутів та їх заступники).

Мета тренінгу: покращення якості освіти у педагогічному ВНЗ шляхом підвищення управлінської компетенції керівництва ВНЗ.

Реалізація мети досягається в процесі виконання наступних завдань:

- запровадження демократичних принципів управління;
- підвищення комунікативної компетентності;
- розвиток управлінських умінь;
- розвиток навичок рефлексії, самовиховання і самовдосконалення

Тренінг складається з шести занять. Загальна тривалість – 24 годин (на кожне заняття відведено 4 години). Заняття проводилися один раз на місяць протягом навчального року.

Усі заняття детально описані, містять покроковий алгоритм дій з визначенням мети і завдань, які вони вирішують, завдання для самостійної роботи. Під час проведення занять використовувалися такі інтерактивні методи навчання, як: рольові ігри, метод конкретних ситуацій, мозковий штурм, метод інциденту, дискусія, метод дилем, тренінгові вправи та ін. Усі форми роботи, методи і вправи, які використовувались нами, мають гуманістичну спрямованість.

В результаті тренінгових занять кожен учасник отримує адекватне уявлення про себе, удосконалює базові управлінські вміння, розвиває лідерські якості, проявляє креативність в прийнятті управлінських рішень. Запропонована концепція тренінгу спрямована на розвиток і формування психологічних параметрів, які сприяють ефективному керівництву.

Необхідно зазначити, що після проведення занять актуальні проблеми, позитивні напрацювання та ін. обговорювались щомісяця на спільних нарадах (протягом усього періоду формувального експерименту).

Четвертий напрямок роботи було реалізовано під час проведення розробленого нами спецпрактикуму «Інтерактивні методи навчання» для викладачів.

Мета спецпрактикуму: підвищення якості освітнього процесу, підвищення педагогічної майстерності та професіоналізму викладачів за

рахунок опанування ними інтерактивними методами навчання.

Реалізація мети досягається в процесі виконання наступних завдань:

- підвищення комунікативної компетентності, корекція професійно важливих якостей;
- підвищення якості проведення навчальних занять на основі впровадження новітніх технологій;
- засвоєння викладачами інтерактивних методів навчання;
- опанування викладачами методик розвиваючого та особистісно-зорієнтованого навчання;
- розвиток у викладачів навичок рефлексії, самовиховання і самовдосконалення

Тренінг складається з десяти занять. Загальна тривалість – 40 годин (на кожне заняття відведено 4 години). Заняття проводилися один раз на тиждень.

Усі описані форми і методи роботи було впроваджено викладачами у навчально-виховний процес під час викладання навчальних дисциплін і організації виховної роботи зі студентами.

Необхідно зазначити, що після проведення занять актуальні проблеми якості освітнього процесу, позитивні напрацювання та ін. обговорювались щомісяця на спільних нарадах (протягом усього періоду формувального експерименту).

П'ятий напрямок роботи було реалізовано під час формування професійної компетентності майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки, що було реалізовано під час проведення лекційних, семінарських, практичних занять, спецкурсу, організації самостійної роботи студентів при викладанні навчальних дисциплін, організації науково-дослідної (участь у конференціях, проектна діяльність, курсові, дипломні роботи) і навчально-професійної діяльності (та педагогічна практика).

Необхідно відзначити, що педагогічна підтримка формування професійної компетентності майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки

з боку викладацького складу здійснювалась постійно, як у процесі проведення занять, так і під час організації самостійної роботи.

На даному етапі використовувались такі методи і форми роботи: проблемні лекції, семінарські і практичні заняття з елементами дискусії, рольових та імітаційних ігор, моделювання майбутньої професійної діяльності та ін.

Відповідно до „Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України за європейською кредитно-трансферною системою” метою навчального процесу є підготовка компетентних фахівців. Нами були проаналізовані освітньо-професійна програма професійної підготовки вчителів, структурно-логічна схема, навчальний план, робочий навчальний план, програми навчальних дисциплін, робочі навчальні програми циклів фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін. За результатами проведеного аналізу можна констатувати, що програми навчальних дисциплін, робочі навчальні програми фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін приділяють недостатньо уваги у навчальному процесі формуванню професійної компетентності студентів, як майбутніх вчителів. Хоча, сучасна професійна освіта у вищих навчальних закладах відповідно до кредитно-модульної системи, спрямована на рішення наступних завдань: загальноосвітніх - ознайомлення студентів із системою загальних знань, сприяння становленню сучасного висококваліфікованого фахівця; навчальних - вивчення студентами базових фахових навчальних дисциплін, оволодіння професійними вміннями та навичками; виховних - формування у студентів професійних умінь, навичок, якостей. Жодна навчальна дисципліна не вирішує ці три завдання в комплексі. При цьому, під час контрольних заходів (поточний, модульний та підсумковий контроль) головним є рівень засвоєння навчального матеріалу, а не сформованість будь-яких умінь,

здібностей та якостей⁵.

Для усунення зазначених недоліків та з метою підвищення міждисциплінарних зв'язків та практичної орієнтованості фахових дисциплін, особливо професійно-орієнтованих було внесено відповідні зміни до програм навчальних дисциплін, робочих навчальних програм циклів фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін.

Необхідно зазначити, що відповідно до освітньо-професійної програми професійної підготовки фахівця у ВНЗ України структура кредитно-модульної навчальної діяльності передбачає аудиторну (лекції, семінари, практичні заняття) та позааудиторну роботу. При цьому, і перша і друга форми роботи вміщують в себе самостійну роботу студентів.

Згідно „Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України за європейською кредитно-трансферною системою” структура залікового кредиту різних курсів містить від 40 до 60% годин відведених для самостійної позааудиторної роботи студентів. Саме тому, під час формування професійної компетентності майбутніх вчителів нами приділялась особлива увага організації самостійної роботи студентів.

Необхідно зазначити, що нами були вибрані дисципліни за роками навчання (з 1 по 4 курси), які у навчальних програмах передбачають: *засвоєння* системи теоретичних знань у галузі професійної діяльності, *оволодіння* уміннями і навичками професійної діяльності та *формування* професійно важливих якостей у студентів, як майбутніх вчителів.

Оскільки майбутній вчитель має оволодіти уміннями практичного застосування предметних знань, то під час проведення занять використовувались такі інтерактивні методи навчання, як: тренінги, програмоване навчання, навчальні групові дискусії, брейнстормінг (мозкова атака), case-study (аналіз конкретних, практичних, проблемних ситуацій),

⁵ Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. / З. І. Слєпкань – К.: Вища школа, 2005. – С. 110

ділові і рольові ігри та ін.

Так, під час проведення проблемних лекцій: викладач формував проблему, пропонує зміст існуючих методичних підходів, що реалізовані у чинних підручниках або опубліковані у науково-методичних виданнях з обґрунтуванням позитивних й негативних рис кожного з них. Але, при цьому студенту надається можливість самостійно визначитися із власною позицією; викладач не тисне на нього власним авторитетом й не вимагає слідувати його точці зору, заохочує студентів до власних оціночних суджень.

Наступним кроком, під час позааудиторної самостійної роботи, студенти складають порівняльну характеристику цих підходів і обґрунтовують найбільш ефективну із власної точки зору; ілюструють методику роботи, розв'язуючи конкретні методичні завдання. За таких умов формується предметний контекст майбутньої професійної діяльності. Слід зазначити, що тут цілепокладання не обмежене завданнями засвоєння вже кимось здобутих знань (ученим, автором підручника, викладачем) і спробами їх застосування, а засвоєння знань набуває особистісного сенсу з перспективою їх використання у майбутній професійній діяльності. Таким чином, діяльність студента здійснюється у просторово-часовому контексті і виступає сполучною ланкою між минулим, сьогоденням і майбутнім.

Так, під час організації самостійної роботи студентів із навчальних дисциплін: „Педагогіка”, „Психологія”, „Теорія і методика виховання”, „Теорія і методика викладання”, „Педагогічне вдосконалення”, „Основи педмайстерності”, „Нові педагогічні технології” студенти виконували наступні завдання. Підготовка наочного матеріалу та рефератів за темами вказаних дисциплін. Написання курсових робіт, підготовка доповідей для участі у навчальних дискусіях та студентських конференціях за наступними темами: „Психологічна і професійна зрілість особистості”, „Професіоналізм і індивідуальний стиль діяльності”, „Етапи і закономірності становлення і розвитку професіонала”, „Професійно-особистісна діагностика і способи розвитку творчого потенціалу особистості, „Педагогічна культура педагога

та ін. Підготовка наочного матеріалу у вигляді таблиць та схем за такими темами: „Професійно важливі якості вчителя, „Педагогічна майстерність та ін. Також було організовано роботу проблемних лабораторій, за визначеною нами тематикою: „Яке значення для суспільства має діяльність вчителя?, „Проблеми професійного становлення” та ін.

Відстоювання обраної позиції здійснюється під час семінарського або практичного заняття із елементами дискусії, рольових та імітаційних ігор, моделювання майбутньої професійної діяльності де студент має нагоду проілюструвати її на прикладі фрагментів уроків або фрагментів роботи над окремими видами завдань. Практичні заняття носять практико-орієнтований характер: студенти не просто відтворюють знання, які одержані під час лекцій, а висловлюють власну позицію, моделюють діяльність вчителя та учнів під час ситуації, що можлива на реальному уроці; здійснюють розбір конкретних методичних ситуацій, дають їм оцінку з різних позицій – вчителя та учня.

До основних чинників, що впливають на якість формування професійної компетентності майбутнього вчителя, відносяться навчальна і педагогічна практика. Саме тому особлива увага приділялась нами під час проходження студентами педагогічної практики.

Під час проходження практики студенти знайомляться з реальними професійними проблемами, мають можливості застосувати спеціальні психолого-педагогічні знання і набути професійних умінь та навичок.

Нами була запропонована комплексна програма для проходження педагогічної практики спрямована на розвиток професійних умінь і навичок, яка містила такі завдання:

- відібрати, аналізувати, синтезувати навчальний матеріал відповідно до поставленої мети навчання, виховання й розвитку учнів;
- визначати за зовнішніми ознаками і вчинками зміни у психічному стані учнів, розуміти і пояснювати особливості їхньої поведінки в різних ситуаціях;

- розвивати у учнів інтерес до занять;
- творчо і обгрунтовано будувати організаційно-педагогічну і логіко-педагогічну структуру уроку;
- формувати необхідний соціально-психологічний клімат у учнівському колективі;
- організовувати роботу з впровадженням в навчально-виховний процес нових технологій навчання й виховання;
- передбачати вияви психічних процесів, властивостей і станів, соціально-психологічних установок і мотивів поведінки учнів;
- виявляти позитивні й негативні соціально-психологічні явища у колективі;
- знаходити контакт, спільну мову і правильний тон з учнями та їх батьками та ін.;
- коригувати навчально-виховний процес відповідно до індивідуальних і вікових особливостей дітей;
- спланувати і провести заняття з дітьми різних вікових груп;
- використовувати різні методи навчання;
- підготувати звітню документацію з аналізом власної діяльності.

Висновки. Ефективність управління якістю освіти у педагогічних ВНЗ ЕГ підвищилася у цілому до оптимального рівня. Так, якість освітнього середовища знаходиться на високому рівні, педагогічна майстерність професорсько-викладацького складу, якість організаційно-управлінської компетентності і ефективність функціонування освітньої системи підвищилася з достатнього рівня до оптимального, якість результатів освітнього процесу також підвищилася з критичного рівня до оптимального. У той час як у педагогічних ВНЗ КГ зміни цих ознак є, але неістотні. При цьому, якість освітнього середовища знаходиться на оптимальному рівні, педагогічна майстерність професорсько-викладацького складу, якість організаційно-управлінської компетентності і ефективність функціонування освітньої системи як і на початковому етапі на достатньому, якість

результатів освітнього процесу підвищилася з критичного рівня до достатнього, але все одно залишається у критичній зоні.

Таким чином, систематизація і узагальнений аналіз даних експерименту свідчить про ефективність визначених нами теоретико-методологічних засад управління якістю освіти у вищих педагогічних навчальних закладах, які представлені у розробленій нами моделі управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі.

Вірогідність отриманих результатів і висновків забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних теоретичних положень, критичним аналізом стану досліджуваної проблеми; відповідністю методів наукового пошуку його меті й завданням; поєднанням методів якісного та кількісного аналізу експериментального матеріалу; застосуванням апробованих методів статистичного аналізу; позитивними результатами впровадження розробленої моделі управління якістю освіти у вищих педагогічних навчальних закладах.